

Na kolpskem ustju

Pridobljeno iz Wikivira, dne 03/19/18

Spisano: iz Josip Jurčič, Zbrano delo 5, skeniral in uredil Odisejevich

Viri: Josip Jurčič, Zbrano delo 5. (Ljubljana, 1952).

To delo je v **javni lasti**, ker so avtorske pravice potekle.

Dovoljenje: Po [Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah](#) (59. člen) trajajo avtorske pravice še 70 let po avtorjevi smrti.

 Za anonimna in psevdonimna dela (kadar ni mogoče nedvoumno ugotoviti avtorja) trajajo 70 let po zakoniti objavi dela (61. člen).

Stopnja obdelave: To besedilo je pregledalo več urejevalcev in je brez tipkarskih in slogovnih napak.

Izvozi v formatu:

Prvo poglavje

Glej tudi članek v [Wikipediji](#):
[Na kolpskem ustju](#)

Blizu Siska na Savi je pasel hrvatski pastir svinje. Čudna figura in originalna. Kako je oblečen in če ima sploh kaj obleke, to se ni moglo reči, ker pokrival ga je od vratu do nog nekov »plašč« iz lipovega lubja, da je bil kakor umazan eskimo s severa. Z obema rokama je držal se za visoko palico in gledal z visokega jarka v Savo kaj neumno. Njemu za hrbtom pak so prašiče rile globoke kotanje po tratini in mladi pujski so se pulili, koliko jih bode naenkrat prišlo okoristit se pod doječo mater svinjo.

Po Savi je počasno, še bolj počasno skoro, nego voda teče, plavala precej velika plav lesa. Na plavi je krmilil velik mlad mož sam, na drugem koncu je drug mož ležal in spal. V sredi, kjer je bilo raznega orodja, nekaj slame in najbrž tudi kaj prigrizka v košku, ležal je kodrast pes, ki je precej vstal, ko je zagledal nedomajo prikazen hrvatskega svinjskega pastirja, skočil proti robu plavi in hrabro lajal preko polovice Save na domačina in njegove stare in mlade svinje na bregu.

»Vrag ti dušo kranjsku!« zavpije v nizko zamolklem glasu hrvatski svinjepasec. Ta lepi pozdrav zbudi spečega »flosarja« na prednjem koncu plavi, da se pokonci skloni in vpraša mladega tovariša krmilnika: »Kje pa sva že?« Ta odgovori: »Pod Siskom, že blizu Capraga.«

»Zakaj me nisi prej poklical, zdaj si truden,« reče oni mrmraje in pograbi za svoje veslo. Tako sta mimo pastirja naprej prišla.

Svinjski pastir samodopadljivo čudno zarezi, ko se mu plavičarja za grmovjem in za

ovinkom skrijeta. Bilo je že blizu večera. Svinjar zavzdigne svojo dolgo palico, na koncu katere je bil dolg, tenek jermen ček za bič privezan, in udriha v svinje od vseh krajev, da naenkrat celo umazano čredo v klobčič sežene, in potem v diru na pot v bližnjo vas. Svinje in prašički so kimali od kraja po potu bolj počasi; ko so bili bliže vasi, so svoje korake podvojili; prišedši v vas, se je pak cela svinjska čreda spustila v divji dir in vedno manjša postajala, ker tu je nekoliko malih in velikih prascev smuknilo v eno vežo, tam je naglo zmanjkalo zopet drugih med vrzel v plotu; vsako svinje je vedelo, kje je doma; nazadnje ni bilo nobenega, vsa čreda je izginila kakor kafra. Imajo čudne talente ti hrvaški prašiči.

Svinjski pastir sam zleze pri eni hiši na hlev v seno, tam vrže od sebe svoj čudni plašč, ki ga je bil najbrž iz strahu pred dežjem ogrnil, poišče v senu, svojem ležišču, pol raztrgane kamižole in stare opanke (čevlji na njegovih nogah še nikdar bili niso) in obuže in preveže hitro opanke, potem zleze zopet na prosto in ide iz vasi na polje. Krene proti Sisku, tam se da prebroditi preko Kolpe v vojni Sisek. Na griču stoji tam še dandanes več lesenih in pol podrtih hiš, kakor slabše niso mogle biti tačas, ko so Rimljani tu svoj slavni Siscium zidali in velikanske vodotoke delali. Pred eno teh hiš se pastir pod majhnim oknom ustavi. Mračno je že bilo.

Potrka na umazano šipo in kliče: »He, Joso!«

Večkrat potrka in večkrat svoj: »He, Joso!« v temno izbo kliče, a nihče se ne oglasi. Gre k vratom poskusit, a tudi ta so bila zaprta, dasi bi bil vrata s steno vred lahko podrl, ko bi se bil junaško s hrptom vanje uprl. Zdajci pride izza ogla hiše kak tridesetleten človek, prava graničarska postava, s štirioglatim obrazom, širokim čelom in navzdol visečimi brki, lep mož.

»Vrag te je dao i stvorio, šta ...«

Preden je mogel vprašati, obrne se pastir in mu reče: »Čuješ, Joso, došo je!« »Ko je došo?« vpraša graničar.«

»Ovaj Kranjac, koji bi tvoju Anku ...«

»Je li istina?« seže mu graničar naglo v besedo in oči se mu zaiskre. »Bogami, brate,« zatrdi svinjar.

»A gde stoje?«

»Valjda kod Malog Vuka, na kupskom ušču.«

Graničar odpira vrata in z zobmi škripaje prekolne onemu »Kranjcu dušu kranjsku, krst, oca kranjskog, majku, sveča« itd., potem pa oba v izbo gresta in dalje govorita.

Drugo poglavje

Plavičarja ali flosarja, ki ju je svinjski pastir videl priti, bila sta iz Savinjske doline od Mozirja na slovenskem Štajerskem. Ako je pastir graničarju Josu pravil o »Kranjcu« pripiše se to samo na račun zemljepisnega in narodopisnega neznanja njegovega in njegovih preprostih zemljakov, ki imenujejo vse Slovence Kranjce; da, nekateri imenujejo sploh vse, kar je na sever Hrvatskega, Kranjsko, tako da je še ob priliki bitk pri Worthu, Metzju in Sedanu vprašal zagrebški starina čevljarski mojster novinarja: »Čuju, gospon, je l' istina, da sad Kranjci Franceze tuku?«

Bila sta brata, dasi je bil oni, katerega smo najprej videli, Martin, lep človek, za kakih petnajst let mlajši od sprednjega, okoli štiridesetletnega moža. Na Savi sta bila znana, ker starejši, Miha, plavil je les že s svojim pokojnim očetom kot udingjan hlapec pri bogatem mozirskem lesnem trgovcu, ki je les vozil do Beograda in Pančeva po vodi.

Precej truda jih je stalo, da sta na kolpskem ustju, kjer se Kolpa v Savo ali, kakor je pravzaprav v istim videti, Sava v Kolpo izliva, splav spravila k bregu na drugo stran, kjer je bilo že več plavi privezanih in nekoliko ognjev prižganih, pri katerih so plavičarji, skoro sami Slovenci in največ iz Savinjske doline, svojo večerjo kuhali, tobak kade okoli ognjev čepeli ali pa ležali počivaje od trudnega veslanja in krmiljenja. Ko sta splav privezala, reče Miha mlajšemu bratu: »Pojdi, pijeja polič.« Martin skoro zardi, rekoč: »Jaz bi šel na ono stran.« Rekši, pokaže nazaj preko Save, kjer je stala in stoji še dandanes prav v špičastem oglu pri stoku obeh rek samotna hiša, krčma.

»Jaz tja ne grem,« odgovori starejši brat, »in tudi tebi ni treba. Kaj boš s tem hrvatskim dekletom, če jo res hočeš vzeti? Ali nimaš doma bab dovolj, mladih in čednih in grdih, kakršno hočeš? Da more človek tako neumen biti.«

»Kaj neumen, kdo neumen! Pridig pa ni treba nobenih,« razhudi se mlajši brat in starejšemu hrbet obrne, koračeč ob vodi navzdol, kjer je čolnar čakal ljudi, ki so se hoteli prevažati. »Le glej, da ti kdo ne zasoli katero čez glavo,« kliče starejši za njim in godrnja sam sebi: »Da bi te pamet srečala!« Ali, resni starejši brat, ko bi ti vedel, kaj ima na tem potu tvojega brata srečati, držal bi ga nazaj ali vsaj šel ž njim s svojo kot železo močno pestjo — in bolje bi bilo.

Tretje poglavje

Stemnilo se je bilo. V mali krčmi so bili gostje, neki lovci iz grada, že odšli in samo še trije žganjarji so pili pri mizi za vrati. Pri oknu pak je sedel naš Martin in poleg njega lepa deklica, kateri ni bilo lahko na prvi hip natančne starosti določiti, ker bila je močna in kakor nalašč za Martina ustvarjena, ako bi bilo res, da enakost se družijo z enakostjo. Zatopljen v pogledu njenih lepot, sedel je mladenič srečen poleg nje. Ona je govorila

hrvatski, on slovenski; govorila sta o malih rečeh, a razumela sta se izvrstno, ker ljubezen jima je bila tolmač, in zanimivo se jima je zdelo vse. Deklica ni bila še nikdar več nego dve uri od doma in čudno se ji je zdelo, da pojde enkrat z Martinom daleč nekam gor po Savi, in izpraševala je natanko, ali je to ali ono in ovo tudi pri njih tako ali kako je; ali vsi ljudje tako govore kot on, ali so tako dobri kot on itd. In vse, kar ji je povedal, zdelo se ji je lepo in krasno.

Ko sta tako v pogovoru, odpro se prav polagoma vrata in v izbo stopi sloka postava graničarja Josa, ki ima rdečo kapico po strani in kratki kožuh nad umazano srajco, preko ramena viseč. Došlec ne pozdravi nikogar, a ko bi ne bil naš Martin v gledanje svoje ljubice utopljen, videl bi bil, da prvi njegov pogled je veljal njej, drugi pa njemu in oba pogleda sta bila strupena. Deklica je pač opazila vse in obleдела. »Donesi mi rakije,« reče došlec z jeznim glasom deklici. Ta vstane, gre do vrat in zakliče v vežo majki, naj ona pride in prinese rakije, potem se zopet vrne na svoje mesto k Martinu. Joso pokima z glavo, kakor bi hotel reči: to si čem zapomniti, da mi niti sama ne natočiš. Dobivši pijačo, zvrne jo na mah v sebe in kmalu odide. Martin vpraša, kdo je ta človek, in deklica mu pripoveduje, da je z onstran vode, da jo je snubil že večkrat in da mu je odbila. Naravno, da je mladi mož takoj ljubosumen postal in hotel reči bolj natanko povedane imeti. Tako je bilo že kasno, ko se poslovijo, da se bi prepeljal čez Savo k svojemu bratu. Brodniku je bil naročil, naj ga čaka.

Ni minilo več nego nekaj minut, ko brodnik v izbo stopi. Začudena ga deklica pogleda in vpraša, kako da je on tu, ali ni bil vprav nekdo pri njem, da bi ga prepeljal. Brodnik pravi, da je pač bil »ovaj Kranjac«, ki je prej tu pil, a da se mu je ponudil Joso prepeljati ga in prepustil mu je brod.

Dekle se prestraši. Joso in Martin sama v sredi deroče Save! In kak vzrok bi Joso imel brodnikovo delo prejemati, če ne zlobnega namena. Ona sede in se ne gane, ne izgovori svojega groznega strahu, kakor da bi se bala, da se potem uresniči, ako bode izgovorjen.

Brodnik sedi in sedi in čaka, a Josa ni nazaj. To se mu čudno zdi. Vstane in hoče iti, rekši: »E, pa da vidimo!«

A noč je bila temna. Ni se videlo šest korakov predse, tem manj čez Savo. Broda ni bilo tu, klical je brodnik na ono stran, a nihče se ne oglasi, najmanj pa Joso. Na vedni klic pride bližnji sosed z one strani in se oglasi ter na vprašanje, ali je brod na oni strani, išče gori in doli, a pravi, da »tu nema o kakvom brodu ni traga«. Torej se je nesreča zgodila, Sava je vzela brod, Josa in Martina. Deklica, na bregu stoječa, pade na zemljo, neso jo domov. Brodnik pa kolne »sveče« in »majka mu« in vse, ker si pomagati ne zna. Za Josa in za »Kranjca« mu ni bilo tolikanj nego za brod, ako ga ne dobi več, kar je bilo verjetno.

Četrto poglavje

Drugi dan ni bilo ni broda ni človeka. Joso ni bil domov prišel, Miha pak je zastonj čakal svojega brata, zastonj hodil plašen okoli, izpraševal, prosil, denar ponujal, obupaval. Martin je bil izginil.

Brod so našli. Eden mnogih mlinarjev, kateri imajo malo bolj spodaj svoje originalne, plavajoče in le s sidri na dno vedno rastoče ali padajoče Save privezane mline, čutil je ponoči, kako je nekaj priplulega s silo buhnilo v steno njegovega mlina, tako da je njegova plavajoča hiša začela naenkrat sem ter tja gugati se. Leti s svetilnico ven in vidi, da je veliki brodnikov čoln ah brod. S silo ga priveže, kolikor se da, in drugi dan ga je mogel nazaj dati. O dveh človekih, ki bi na brodu bila, pak mlinar ni mogel ničesar povedati, zatrdil je na svojo dušo, da ni bilo ni enega človeka videti, sicer bi ga bil on tudi rešil, a ni enega ni bilo, »verujte, ljudi, ako boga znate.«

Hrvatska sodišča še dandanes niso vzorna, a tačas, ko se je naša povest vršila, bilo je s preiskavanjem enakih stvari še slabše. Nič se ni izvedelo. Vse, kar je bilo pozitivnega o izginulem Martinu in njegovem tekmecu, bil je Martinov klobuk.

Štiri dni po oni noči namreč so vlekli bosenska »raja«, kakih sedem na število, turško ladjo, polno koruze, v Sisek.

Pokrita turška ladja, stara in primitivna, kakor da bi jo bil že Agamemnon rabil, ko se je proti Troji vozil, ima veliko, dolgo vrv, za katero vleče sedem bosonogih in le na pol oblečenih Bošnjakov ob bregu navzgor s trudom kakor črna živina tri, štiri dni daleč za en dukat gotovega denarja. Tako gručo je opazoval tudi Miha, ki je v svoji obupnosti več dni tu bil in ne mogel ni naprej ni nazaj brez brata. Kar zagleda, da ima eden izmed bosenskih vlačiteljev klobuk njegovega brata na glavi! To je bilo tem linglje opaziti, ker so vsi drugi imeli ali znane rdeče kape (lese) ali pa nič. — Miha je zvedel od njega, da je ta klobuk našel v Savi v vrbovem grmovju uro daleč doli pod mlino.

Več pa nego za ta klobuk iz vode od tistega časa noter do danes ni zvedel.

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Odisejevich
- AzaToth
- Rocket000
- WikiLeon
- Boris23
- PatríciaR
- KABALINI
- Ftiercel
- Bromskloss
- Tene~commonswiki
- Cmdrjameson
- MZaplotnik
- Jerneja.lovrac
- Sarang
- Jonathan Groß
- Bender235

-
1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
 2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
 3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
 4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)